

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av bedömning och be-
tygsättning vid den fristående gymnasieskolan
Psykologigymnasiet i Solna kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Psykologigymnasiet

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av bedömning och betygsättning i grund- och gymnasieskolan under hösten 2013¹. Granskningen vid Psykologigymnasiet i Solna kommun ingår i detta projekt.

Psykologigymnasiet besöktes den 1–4 oktober 2013. Ansvariga inspektörer har undervisningsråden Eleonor Duvander och Malin Lundquist varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av bedömning och betygssättning i grund- och gymnasieskolan genomförs i totalt 14 kommunala och 9 fristående skolor. Dessa har valts ut bland skolor som ingår i omrätningsomgång fyra (Skolinspektionens omräkning av nationella prov gjordes 2012 för fjärde gången som en del av ett regeringsuppdrag). De 32 grundskolor och 14 gymnasieskolor med störst avvikelse mellan nationella prov och betyg i något av ämnena engelska, matematik eller svenska har utgjort ett första urval. Bland dessa har sedan de 16 grundskolor och 7 gymnasieskolor valts som har störst avvikelse i omräkningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

¹ För information om Skolinspektionens kvalitetsgranskningar, se www.skolinspektionen.se

Bakgrundsuppgifter om Psykologigymnasiet

Allmänt om Psykologigymnasiet

På Psykologigymnasiet går cirka 135 elever fördelade på samhällsvetenskapsprogrammet med inriktning beteendevetenskap samt särskild variant av samhällsvetenskapsprogrammet med inriktning teater. Skolan är belägen i ett kontor- och industriområde strax utanför Solna centrum.

Kurserna i ämnena engelska, matematik och svenska

I båda programmens obligatoriska kurser ingår engelska 5 och 6, matematik 1b och 2b samt svenska 1, 2 och 3.

Betygsstatistik

Nationell statistik från vårterminen 2012 visar att måluppfyllelsen på skolnivå, mätt genom genomsnittlig betygspoäng och andel elever med grundläggande behörighet till universitets- och högskolestudier, var högre än för riket i genomsnitt.

Enligt skolans lokala betygsstatistik för vårterminen 2013 når 97 procent respektive 95 procent av eleverna kunskapskraven i engelska 5 respektive engelska 6. I matematik 1b och 2b når 91 respektive 67 procent av eleverna kunskapskraven. I svenska 1 alternativt svenska som andraspråk 1 respektive svenska 2 når 91 respektive 93 procent av eleverna kunskapskraven.

Statistik som belyser motsvarande resultat på nationell nivå saknas.

Jämförelse betyg – nationella kursprov

Skolverket publicerar i SIRIS, Skolverkets internetbaserade resultat- och kvalitetsinformationssystem, resultat från kursproven. För varje skola framgår hur vanligt det är att elever får samma, högre eller lägre kursbetyg jämfört med provbetyg vårterminen och höstterminen 2012. En jämförelse är också möjlig med rikets genomsnittliga avvikelse i varje ämne.

Enligt skolans sammanställning av resultat på nationella kursprov för aktuella kurser vårterminen 2013 når 98 procent respektive 100 procent av eleverna ett godkänt provresultat i engelska 5 respektive engelska 6. I matematik 1b når 95 procent ett godkänt provresultat och i matematik 2b 30 procent. I svenska 1 når 100 procent ett godkänt provresultat.

Kursprov/Termin	Vt 2012			
	Psykologigymnasiet		Riket	
	Lä	Hö	Lä	Hö
Engelska 5	6,4	40,4	10,4	15,2
Matematik 1b	.	78,3	0,9	38,1
Svenska 1/Svenska som andraspråk 1	13,2	18,4	13,1	20,7

Andel elever med lägre respektive högre kursbetyg i förhållande till resultat på nationella kursprov vid Psykologigymnasiet i jämförelse med motsvarande andelar i riket. (Källa: Skolverket)

Jämförelse skolans rättning av nationella kurssprov och Skolinspektionens omrättning

År 2013 har Skolinspektionen omrättat nationella prov på delprovsnivå från 461 skolor, varav Psykologigymnasiet är en av dessa. Det är skolans rättade prov i engelska 5, delprov B (Reading/Listening) och C (Writing), som genomfördes vårterminen 2012 som ingått i omrättningen.

Resultatet av omrättningen presenteras som en avvikelse mellan ursprungs rättarens bedömning och omrättarens bedömning. Positiv avvikelse innebär att omrättaren bedömer att elevens svar motsvarar ett högre betyg än vad ursprungs rättaren har bedömt. Negativ avvikelse innebär att omrättaren bedömer att elevens svar motsvarar ett lägre betyg än vad ursprungs rättaren har bedömt. För vidare information om Skolinspektionens omrättning se slutet av denna rapport.

I engelska 5, delprov B, var det 47 prov som rättades om. Av dessa var det 85 procent som inte fick någon avvikelse i omrättningen, 11 procent fick en positiv avvikelse och 4 procent fick en negativ avvikelse.

I engelska 5, delprov C var det 47 prov som rättades om. Av dessa var det 47 procent som inte fick någon avvikelse i omrättningen. 19 procent fick en negativ avvikelse och 34 procent fick en positiv avvikelse.

I jämförelse med samtliga delprov som omrättades i Skolinspektionens regi var det inga markanta skillnader mellan Psykologigymnasiets egen rättning och Skolinspektionens rättning. Störst var skillnaden i delprov C i engelska. För samtliga omrättade delprov är den negativa avvikelsen 29 procent gentemot Psykologigymnasiets 19 procent.

Resultat

1. Beslutar lärare om betyg med utgångspunkt i de krav som anges i styrdokumentet?

1.1 Använder läraren kontinuerligt formativ bedömning² för att stärka elevernas kunskapsutveckling?

Här undersöks om lärarna informerar eleverna om de grunder som tillämpas vid bedömning och betygsättning. Vidare undersöks om lärarna planerar för och genomför kontinuerliga bedömningar av elevernas kunskaper. Om lärarna samtalar med eleverna kring deras kunskapsutveckling och hur de kan påverka sin kunskapsutveckling undersöks också.

I skollag och läroplan finns bestämmelser om hur eleverna och deras vårdnadshavare ska informeras om elevens kunskapsutveckling. Bestämmelserna anger det minimum av tillfällen då eleverna ska ges information.

Av Skolverkets allmänna råd framgår att läraren för egen del redan i planeringen av undervisningen bör identifiera vilka delar av kunskapskraven som bedömningen ska utgå från i det aktuella ämnesområdet och avgöra hur eleverna ska få visa sina kunskaper. Lärarna bör också kontinuerligt ge återkoppling på elevernas arbete och tydliggöra vad som behöver utvecklas vidare.

Av forskning och erfarenhet framgår bland annat att eleverna behöver förstå syftet med undervisningen, känna sig delaktiga i syftet och hur bedömningar görs. Det är gynnsamt att på olika sätt göra eleverna förtrogna med bedömningspraxis genom att låta eleverna bedöma egna och andras arbete. Att eleverna bedömer egna och andras arbeten kan också bidra till att eleverna blir mer förtrogna med hur uppgifter kan lösas med olika kvalitet.

Allmänt

Lärarna på Psykologigymnasiet planerar undervisningen utifrån ämnes- och kursplaner. Planeringen dokumenteras dels i en översiktlig kursplanering, dels i en mer detaljerad planering inför varje arbetsområde. Av planeringen framgår hur eleverna på olika sätt ska ges möjlighet att visa sina kunskaper. När undervisningen bedrivs i projektform med flera olika kurser inblandade, arbetar lärarna tillsammans fram en projektplan där det framgår vilket centralt innehåll och vilka kunskapskrav som är aktuella för respektive kurs i projektet.

² "En bedömningsprocess som kännetecknas av att målen för undervisningen tydliggörs, att information söks om var eleven befinner sig i förhållande till målen och att återkoppling ges som talar om hur eleven ska komma vidare mot målen." Skolverkets stödmaterial 2011 "Kunskapsbedömning i skolan", sid 16.

Det framgår av intervjuer med såväl lärare som elever att elevena informeras om aktuella kursers mål, centrala innehåll och kunskapskrav. I samband med detta brukar lärarna förklara formuleringar i kunskapskraven, till exempel värdeord som *nyanserat* och *utförligt*. Eleverna uppger att i de ämnen där läraren konkretiserar betydelsen med hjälp av olika exempel eller tankemodeller ökar elevernas förståelse och kunskapskraven blir tydligare för dem. Elevernas möjlighet att aktivt använda kunskapskraven då de själva utför uppgifter förbättras därmed. Eftersom samma värdeord återkommer i flera kurser kan de applicera förståelsen som de har fått i en kurs även på andra kurser och ämnen.

I skolan används nätverktyget Schoolsoft i den skriftliga kommunikationen med elever och föräldrar. På Schoolsoft finns lärarnas planeringar och uppgifter samlade. Där finns även lärarens bedömningar och kommentarer om vad eleven behöver utveckla. Bedömning sker kontinuerligt och all information samlas på Schoolsoft. Utöver den informationen arbetar samtliga lärare med någon form av matris för att tydligare synliggöra elevens utveckling. Vissa lärare kompletterar även informationen på Schoolsoft med kommentarer direkt i elevernas uppgifter. Efter ett bedömningstillfälle, till exempel ett prov, brukar läraren gå igenom olika lösningar för att tydliggöra bedömningen. Elever upplever att om de inte förstår en lärares bedömning kan de alltid be läraren utveckla informationen. Trots att lärare alltid utgår från ämnes- och kursplaner i sin undervisning och att det av uppgifterna framgår vilka kunskapskraven är, ger dock elever uttryck för att det i vissa kurser kan vara svårt att förstå vad det är de ska göra för att utvecklas.

Varje termin genomförs utvecklingssamtal. I samband med utvecklingssamtalet skriver samtliga lärare ett omdömeskort i varje kurs för varje elev. Där ges en kort information om eleven bedöms nå kunskapskraven eller inte. Utöver detta genomför respektive lärare avstämningar och samtal med sina elever. I god tid före betygsättningen har lärarna ett betygsamtal med varje enskild elev.

Engelska

Lärare och elever uppger att läraren presenterar det centrala innehållet och kunskapskraven i samband med kursstarten. Därefter repeteras ett urval av dessa i samband med olika arbetsuppgifter. Eleverna upplever att det är tydligt vad de kommer att bedömas utifrån.

Det framgår av intervjuer med såväl elever som läraren i engelska att läraren genomför kontinuerliga bedömningar av elevernas kunskapsutveckling och eleverna får möjlighet att vid ett flertal tillfällen visa sina kunskaper gentemot kunskapskraven. De får alltid skriftlig återkoppling på utfört arbete, dels i form av ett betyg på själva uppgiften, dels hur de ska arbeta för att komma vidare i sin kunskapsutveckling. Eleverna upplever ibland att det kan vara svårt att förstå hur de ska anamma den formativa bedömningen, då det inte alltid för eleverna finns en tydlig koppling till det som sedan pågår i

undervisningen. Det framgår av intervjuer med elever och läraren att läraren skriver ut det rätta alternativet i elevers arbeten. Elever uttrycker emellertid det som att "det är svårt att göra något med informationen, att utveckla verböjningen, när jag inte vet hur verböjning fungerar".

Matematik

Elever och lärare uppger att läraren presenterar det centrala innehållet och kunskapskraven i samband med kursstarten. I samband med varje lektion får eleverna en planering där det centrala innehållet och kunskapskraven framgår. I slutet av varje lektion görs en kort avstämning, dels för att eleverna ska se sin egen utveckling dels för att läraren ska kunna fånga upp signaler om det är något område som behöver förtydligas. Av elevintervjuer framgår att läraren är väldigt mån om att eleverna ska förstå vad det är de ska göra och hur de ska visa sina kunskaper.

Av intervjuer med läraren och eleverna framgår att det sker täta avstämnings av elevers kunskapsutveckling. Läraren har utarbetat en matris för att synliggöra och dokumentera elevernas kunskapsutveckling. Eleverna upplever att informationen är tydlig och att de förstår hur de ska göra för att utvecklas. Läraren har valt att inte använda sig av några betygsbeteckningar i bedömningarna under kursens gång. Både elever och läraren ger uttryck för att när eleverna väl har vant sig vid det systemet blir det enklare för eleverna att fokusera på den egna utvecklingen och inte nöja sig med ett visst betyg.

Svenska

Det framgår av elevintervjuer att lärarna presenterar det centrala innehållet och kunskapskraven i samband med kursstarten. Enligt elevena skiljer det sig åt mellan lärarna på vilket sätt och hur ofta man presenterar kunskapskraven för eleverna under kursens gång. Eleverna anser att kursplanernas språk är alltför svårt och att det är viktigt att lärarna med egna ord förklarar och exemplifierar innebörden. Det framgår av elevintervjuerna att en lärare arbetar kontinuerligt med att exemplifiera de olika betygstegen med hjälp av gamla elevarbeten och stödmaterial från Skolverket. Inför varje större arbetsområde aktualiseras kunskapskraven, vanligtvis både muntligen och skriftligen. Eleverna upplever att informationen är tydlig och vägledande i deras arbete.

Bedömningen av elevers kunskapsutveckling sker kontinuerligt. Förutom informationen på Schoolsoft får eleverna även kommentarer direkt i sina arbeten samt i en matris som respektive lärare har utarbetat. Eleverna beskriver att kvaliteten på informationen varierar och är lärarberoende. När de förstår vad och hur de ska göra för att utvecklas kan eleverna applicera den formativa bedömningen på kommande uppgifter.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärarna i skolan använder en kontinuerlig formativ bedömning för att stärka elevernas kunskapsutveckling. I de tre ämnena matematik, engelska och svenska ges eleverna möjlighet att förstå vad det är som bedöms, hur det bedöms och hur man som elev kan utveckla sina kunskaper. Ibland

upplever dock elever att de inte alltid kan omsätta den formativa bedömningen i ämnet engelska i sitt lärande.

1.2 Är kunskapskraven styrande för lärarens bedömning?

Här undersöks hur läraren/skolan arbetar för att lärarens bedömning och betygsättning ska uttrycka i vad mån den enskilde eleven har uppnått de nationella kunskapskrav som finns i engelska, matematik respektive svenska och tar utgångspunkt i de ämnesspecifika kunskapskrav som finns för olika betygssteg. Här undersöks också om lärarna samverkar och sambedömer elevarbeten för att öka följsamheten till kunskapskraven och därmed likvärdigheten i bedömning och betygsättning.

Av läroplanen framgår att läraren vid betygsättningen ska utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskraven. I skollagen finns bestämmelser om att betyg ska sättas på varje avslutad kurs i gymnasieskolan.

Av forskning och erfarenhet framkommer att samverkan mellan lärare och att lärare sambedömer elevers arbeten förbättrar förutsättningarna för att bedömningen och betygsättningen ska bli likvärdig.

Allmänt

Lärarnas planeringar över kurser, men även över ämnesövergripande projekt är ett viktigt underlag för den enskilda läraren att kontrollera att undervisningen utgår från styrdokumentet och att det är utifrån kunskapskraven som eleverna bedöms.

Intervjuade lärare ger uttryck för att det är viktigt att eleverna får tydlig information om vad det är som de bedöms utifrån. Av dokumentationen som Skolinspektionen har tagit del av framgår att centralt innehåll och kunskapskrav finns väl framkrivet till större arbetsområden.

Elever beskriver att lärarnas kommunikering om det centrala innehållet och kunskapskraven, dels inledningsvis av en kurs, dels kontinuerligt genom kursen med hjälp av bland annat tydliga planeringar, gör att det blir tydligt för eleverna att lärarnas bedömningar utgår från kunskapskraven.

Tidigare läsår har några lärare utarbetat olika former av matriser för att synliggöra elevernas utveckling mot de nationella kunskapskraven. Eleverna har visat sin uppskattning över detta system. Utifrån det har skolan tagit ett gemensamt beslut att alla lärare ska visa på elevers kunskapsutveckling med hjälp av någon matris.

Detta läsår har skolan infört tätare avstämningar i alla kurser med så kallade E-uppgifter. Dessa genomförs i början, under eller i slutet av en lektion. Rektorn och lärare beskriver att E-uppgifterna är tänkta att de ska vara ett underlag inför betygsättningen, men det är även ett sätt att visa för eleverna hur viktig elevernas närvaro i

undervisningen är. Den allmänna uppfattningen bland eleverna är att klarar man E-uppgifterna, eller E-proven som eleverna benämner dem, kan man förvänta sig att även nå minst betyget E. Skolinspektionen vill i detta sammanhang peka på att de fyra kunskapsformerna *fakta, förståelse, färdighet* och *förtrogenhet* finns representerade på varje betygssteg. Därför är det av vikt att E-uppgifterna verkligen låter eleverna visa sina kunskaper utifrån samtliga fyra kunskapsformer. Skolan behöver också försäkra sig om att det finns andra tillfällen för eleverna där de kan visa på kvaliteter för de högre betygen.

I skolan finns lärare som bedömer elevers arbetsuppgifter/prov genom att sätta betygsliknande omdömen, till exempel att elevens prestation bedöms på E-nivå. Lärare använder då den sexgradiga skalan A-F. Av elevintervjuer framgår att eleverna ser dessa omdömen som ett betyg på en uppgift. Skolinspektionen vill i detta sammanhang framhålla att enligt Skolverkets stödmaterial *Kunskapsbedömning i skolan* är det en god regel att vänta så länge som möjligt att sammanfatta bedömningen i form av ett betyg. Enligt Skolverkets handledning *Betygsskalan och betygen B och D* ska betygen B och D användas vid betygsättningen då läraren gör en helhetsbedömning om eleven eventuellt har uppfyllt det överliggande kunskapskravet för E respektive C. Det framgår även av Skolverkets stödmaterial att om en lärare väljer att använda betygsstegen A, C och E vid bedömning av enskilda prestationer, ska det endast göras i samband med större arbetsområden där flera av kursens kunskapskrav provas.

När skolans lärare arbetar gemensamt med så kallade Storylines eller andra ämnesövergripande projekt förekommer diskussioner om hur till exempel vissa värdeord i kunskapskraven ska tolkas. Dessa diskussioner förs även på gemensamma konferenser. I övrigt uppmuntrar rektorn till samverkan och sambedömning men det sker framförallt på lärares eget initiativ. I flertalet av kurserna är det en undervisande lärare. I skolan finns det dock några lärare som har ämneskompetens i andra ämnen utöver det som de undervisar i. Av intervjuer med rektorn och lärare framkommer att generellt används denna kompetens i låg utsträckning för att säkerställa bedömning och betygsättning. I något ämne sker det strukturerat medan det i andra ämnen sker i ringa omfattning och då endast då det råder oklarheter kring någon elevs prestation.

Tidigare läsår har det funnits exempel då elever har ifrågasatt om en lärares bedömning verkligen stämde överrens med styrdokumentet. Skolans ledning vidtog åtgärder för att säkerställa bedömningen och betygsättningen. Rektorns handledning med berörd lärare ledde bland annat till att läraren tydligare ska informera eleverna om vilka kunskapskrav som är kopplade till olika bedömningstillfällen. Även detta läsår sker avstämning med den berörda läraren för att säkerställa att ingenting utöver det som står i kunskapskraven ska ligga till grund för betygsättningen.

Engelska

Läraren i engelska använder den matris som finns på Schoolsoft med de olika betygstegen för att synliggöra bedömningen och kunskapsutvecklingen för eleven. Matrisen fylls i allt eftersom eleverna har visat på de specificerade kunskapskraven. I samband med ett bedömningstillfälle får eleverna alltid en anvisning om vilken betygsnivå de har presterat utifrån. Av elevintervjuer framgår att eleverna ser detta som ett betyg på utfört arbete.

Elever uppger att det är tydligt för dem att kunskapskraven är styrande för lärarens bedömning.

Matematik

I matematik använder läraren en matris med kunskapskraven för att synliggöra bedömningen och betygsättningen för eleverna. Läraren har på eget initiativ varit i kontakt med andra lärare i matematik för att få vägledning i tolkningsfrågor. Då undervisande lärare i matematik ännu inte har slutfört sin lärarutbildning, inser läraren själv vikten av att kunna samverka och sambedöma med andra lärare.

Elever uppger att det är tydligt för dem att kunskapskraven är styrande för lärarens bedömning.

Svenska

I ämnet svenska är det två lärare som undervisar. Lärarna i svenska samverkar och sambedömer. I samband med det nationella provet rättar lärarna varandras elevers prov. Det ger lärarna en avstämning om bedömningen är likvärdig lärarna emellan och att den egna bedömningen av elevers kunskaper har hamnat på rätt nivå. Resultatet är att både lärare och elever känner sig trygga vid bedömningen och betygsättningen. Elever uttrycker det som att det är skönt att veta att de bedöms utifrån de kunskaper de visar vid det tillfället och inte vad de har visat tidigare och i andra sammanhang.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärarnas bedömning och betygsättning utgår från kunskapskraven och att eleverna bedöms utifrån dessa. Det synliggörs bland annat genom den dokumentation kring elevers utveckling mot de nationella målen som varje lärare utfärdar. Förutsättningarna för lärarnas samverkan och sambedömning, både inom skolan och med andra skolor behöver emellertid förbättras, se vidare avsnitt 2.1. Skolan behöver även vara uppmärksam på att de så kallade E-uppgifterna prövar de fyra kunskapsformerna och att betygen B och D används vid den summativa betygsättningen.

1.3 Nyttjar läraren vid betygsättningen all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven och gör en allsidig bedömning av dessa kunskaper?

Här undersöks om läraren vid bedömning och betygsättning nyttjar all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven. Bland annat om lärarna använder sig av ändamålsenliga bedömningsformer som ger eleverna goda möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt. Här undersöks också hur nationella prov används för att bedöma elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven och som stöd för betygsättningen.

Av gymnasieförordningen framgår att nationella prov ska användas som stöd för betygsättningen i gymnasieskolan.

För att öka den tillgängliga informationen om elevers kunskaper i förhållande till kunskapskraven kan bedömningstillfällen vara av olika slag, till exempel praktiska arbets-situationer, klassrumsdiskussioner, rollspel, laborationer och prov. Varierade bedömningsformer är ett sätt att minska felkällors påverkan på bedömningar.

Allmänt

Eleverna framför samstämmigt att de med hjälp av olika slags prov, inlämningsuppgifter, rollspel och andra muntliga framställningar har goda möjligheter att visa sina kunskaper. De ger även uttryck för att lärarna ger dem möjlighet att påverka på vilket sätt de ska få visa sina kunskaper.

Både lärare och elever framför att de nationella kursproven är ett bedömningstillfälle och ett betygsunderlag bland andra i aktuell kurs. Kursprovet i sig tilldelas relativt hög status då det täcker stora delar av en kurs. Lärarna använder kursproven som ett hjälpmedel för att kvalitetssäkra undervisningen och bedömningen.

Engelska

Läraren i engelska planerar läraren kurserna så att eleverna ska ges möjlighet att visa sina kunskaper utifrån flera olika former av prov. Elever uttrycker att de har möjligheter att vid flera olika tillfällen och på olika sätt visa sina kunskaper. Utifrån hur eleverna har presterat tidigare försöker läraren ge eleverna extra möjligheter att öva på vissa färdigheter, till exempel att muntligen visa på sina kunskaper.

De nationella kursproven används i huvudsak av läraren för att stämma av bedömningen av elevers kunskaper.

Matematik

I matematik ger elever och lärare uttryck för att eleverna får visa sina kunskaper med regelbundna avstämningar efter varje längre lektionspass. Därtill kommer andra bedömningstillfällen som prov, muntliga uppgifter och hemuppgifter.

Läraren i matematik framhåller nationella kursprovets betydelse, dels för bedömningen, dels för planeringen av den egna undervisningen. Kommentarsmaterialet är ett viktigt stöd vid bedömningen av kursprovet och innehållet påverkar planeringen av undervisningen. Läraren konstaterar att det stöd och påverkan av undervisningen som läraren får genom de nationella kursproven har lett till bättre resultat för eleverna. Utformningen av kursproven har även lett till att läraren mer kontinuerligt ska låta eleverna visa sina kunskaper i större sammanhang, så att eleverna ska ges fler möjligheter att visa att kunskaperna är befästa.

Svenska

Lärarna uppger att variationen i bedömningsformerna är stor och att eleverna alltid får flera tillfällen att visa sina förmågor under kursernas gång. Eleverna upplever att allt arbete som eleverna utför är en process och att uppgifterna bygger på varandra.

Lärarna använder de nationella kursproven dels som ett bedömningsunderlag inför betygsättningen dels som en kvalitetssäkring av undervisningen. Kommentarmaterialet till kursprovet och den sambedomning som sker vid rättningen av kursprovet gör att lärarna får en måttstock till hur deras bedömning av elevers kunskaper förhåller sig. Innehållet i kursprovet påverkar hur de vidareutvecklar sin undervisning. Exempelvis insåg en lärare vid ett provtillfälle att eleverna inte hade getts tillräckliga möjligheter att öva på att analysera dikter, vilket föranledde förändringar av planeringen inför såväl innevarande som följande läsår.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärarna vid betygsättningen tar hänsyn till all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven och gör en allsidig bedömning av dessa kunskaper. Det är positivt att lärare tar tillvara på resultaten av de nationella kursproven för att utveckla undervisningen och sitt sätt att bedöma.

1.4 Hur arbetar läraren för att eleverna ska känna förtroende för bedömning och betygsättning?

Här undersöks hur lärarna arbetar för att eleverna ska känna förtroende för bedömning och betygsättning. Detta kan bland annat ske genom att låta varje elev få tillfälle att utveckla förmågan att bedöma egna och andras resultat. Här undersöks också hur lärarna kan förklara för eleverna syftet med de aktiviteter som sker, vilka kunskaper eleverna ska ges möjlighet att utveckla samt på vilket sätt de ska få visa sina kunskaper.

Enligt läroplanen är skolans mål att varje elev kan bedöma sina studieresultat och utvecklingsbehov i förhållande till kraven för utbildningen. Skollagen anger att barn och elever ska ges inflytande och kunna påverka utbildningen. Enligt Skolverkets allmänna råd bör lärare se till att eleverna förstår syftet med undervisningen och vilka

kunskaper eleverna ska ges möjlighet att utveckla samt hur de ska få visa sina kunskaper. Vidare anges att lärarna ska använda sig av effektiva rutiner och former för dokumentation som väl återspeglar elevernas kunskaper och ger grund för kommunikation av bedömning med elever samt inte innehåller integritetskänsliga uppgifter.

Forskning och erfarenhet visar att elevernas förståelse och acceptans av bedömning ökar om lärarna arbetar med kamratbedömning. Om lärarna använder strukturerade metoder för att försäkra sig om att eleverna uppfattar undervisningens syfte och de uppgifter som ska genomföras ökar elevernas möjligheter att tillägna sig kunskap.

Allmänt

Det framgår av såväl intervjuer med elever, lärare som rektorn att lärarna på Psykologigymnasiet lägger stor vikt vid att eleverna ska förstå kunskapskraven och vilka kvaliteter de olika betygstegen står för.

Lärarnas dokumentation av elevernas kunskapsutveckling bidrar till att göra bedömningen tydlig för eleverna. Inför betygsättningen har elev och lärare ett betygsamtal. Eleverna uppger att betyget aldrig blir en överraskning eftersom kommunikationen kring kunskapsutvecklingen pågår genom hela kursen. Både lärare och elever ger uttryck för att det finns tid för kompletteringar i slutet av en kurs.

Det framkommer att det bland eleverna finns ett förtroende för bedömningen och betygsättningen och de upplever att motiveringen till ett betyg alltid är välgrundad.

Engelska

I engelska låter läraren eleverna själva göra en bedömning av sina kunskaper utifrån kunskapskraven. Innan dess har kunskapskraven och kvaliteterna som de olika betygstegen står för gått igenom. I planeringen av ett större arbetsområde framgår alltid kunskapskraven och elever uppger att dessa aktivt används av eleverna då arbetet utförs. Eleverna känner tilltro till lärarens kontinuerliga bedömningar och för betygsättningen. Lärarens hänvisningar till styrdokumentet bidrar till detta.

Matematik

För att eleverna ska få förståelse för kunskapskraven använder sig läraren av olika exempel på lösningar, för att på så sätt tydliggöra olika kvaliteter. Läraren har även försökt använda sig av kamratbedömning för att eleverna mer aktivt ska få tillfälle att använda och utveckla förståelsen för bedömningen. Vid utvärderingar ger dock elever uttryck för att de inte uppskattade denna form, då det blev känsligt att bedöma kamraters arbeten. Hädanefter kommer läraren istället att använda bland annat Skolverkets material för att ge eleverna möjlighet att reflektera över olika kvaliteter.

Eleverna har förtroende för lärarens bedömning och betygsättning. De uppger att lärarens tydliga matris och resonemang kring de olika bedömningstillfällena bidrar till denna trygghet.

Svenska

Av granskningen framgår att det bland de intervjuade eleverna finns en homogen uppfattning om att den bedömning och betygsättning som sker i ämnet svenska är den som är allra tydligast i deras utbildning. Eleverna lyfter fram att just vetskapen att ytterligare en annan lärare bidrar till bedömningen (vid de nationella kursproven) gör att de känner förtroende. Elever uttrycker det som "att det är bra att jag vet att det bara är själva prestationen som bedöms och ingenting annat."

I undervisningen försöker lärarna att exemplifiera olika kvaliteter. Eleverna arbetar till exempel med att bedöma andras texter för att på så sätt öka förståelsen kring bedömning av kvaliteter utifrån kunskapskraven.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna på Psykologigymnasiet har förtroende för den bedömning och betygsättning som görs. Lärarnas tydliga resonemang kring bedömningar och deras olika sätt att synliggöra elevers kunskapsutveckling kopplat till de nationella kunskapskraven bidrar till detta förtroende.

2 Skapar rektorn förutsättningar för kunskapsbedömning och betygsättning enligt styrdokumentet?

2.1 Hur ger rektorn stöd till enskilda lärare och stödjer lärares samarbete om bedömning och betygsättning?

Här undersöks hur rektorn arbetar för att stödja lärarna i deras arbete med att bedöma elevernas kunskaper samt hur rektorn tar ansvar för att betyg sätts enligt bestämmelserna.

Enligt läroplanen har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får relevant kompetensutveckling. Skolverkets allmänna råd anger att lärare tillsammans regelbundet bör analysera och diskutera hur olika elevprestationer bedöms i förhållande till kunskapskraven. Rektorn bör skapa förutsättningar för lärarnas arbete med likvärdig bedömning och betygsättning. Vidare bör rektorn skapa förutsättningar för och stödja lärarna i arbetet med att utveckla effektiva former och rutiner för dokumentation och samordna formerna för dokumentation och information inför utvecklingssamtalet.

Av dokument och av intervjuer med såväl elever, lärare som rektorn framgår att det på Psykologigymnasiet är viktigt att det ska vara tydligt för eleverna hur de inom olika arbetsområden ska få visa sina kunskaper och utifrån vilka kunskapskrav de blir prövade. Detta framgår alltid av den planering som lärare skriver för sin kurs och som eleverna tar del av. Vid större projekt, då flera kurser är involverade, skriver lärarna

gemensamt en projektplan där det centrala innehållet, kunskapskraven och hur eleverna ska få visa sina kunskaper framgår. Rektorn tar alltid del av projektplaner och lärarnas årsplaneringar. Då rektorn även är undervisande lärare deltar rektorn själv i ämnesövergripande projekt och får på så sätt en tydlig bild av hur lärarna resonerar kring bedömning och betygsättning. Rektorn granskar också genom stickprov de uppgifter och bedömningar som lärarna ger till eleverna via Schoolsoft.

Elever, lärare och rektorn ger en samstämmig bild av att när det uppstår frågor kring betygsättning gör rektorn riktade insatser. Det framgår av intervjuer med lärare att rektorn har en stödjande roll i frågor som rör bedömning och betygsättning. Till exempel har läraren i matematik fått stöd i sina funderingar kring vilken roll de nationella kursproven tilldelas vid betygsättning.

Flertalet av skolans lärare är enda undervisande lärare i ett ämne. Bland skolans lärare finns det dock kompetens inom andra ämnen än vad de undervisar i. Denna kompetens används endast sporadiskt för att säkerställa bedömning och betygsättning. Tidsbrist är en faktor som lyfts av både lärare och rektorn som förklaring till att samverkan och sambedömning sker i relativt liten omfattning. Enligt lärare råder ett öppet klimat på skolan och man kan vid behov konsultera kollegor när det råder osäkerhet kring en bedömning. Det framgår av granskningen att de lärare som idag har någon att samverka och sambedöma med ser det arbetet som en viktig parameter för att öka likvärdigheten i bedömning och betygsättning. Lika tydligt framgår att det finns lärare som saknar denna form av att kunna kvalitetssäkra den egna bedömningen och betygsättningen.

I skolan pågår diskussioner om hur lärarnas kompetens kring bedömning och betygsättning kan utvecklas. Skolan har vid flera tillfällen försökt inleda samarbete med andra skolor gällande bedömning och betygsättning, men har inte fått någon positiv respons.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn behöver organisera skolans verksamhet så att lärarna ges de förutsättningar som de behöver för att utveckla kvaliteten i arbetet med bedömning och betygsättning. Detta för att säkerställa att det inte blir upp till varje enskild lärares initiativ att samverka och sambedöma. Skolinspektionen ser positivt på skolans ambitioner att inleda samarbete kring bedömning och betygsättning med en annan skola för att ytterligare höja kvaliteten. Det är av vikt att detta samarbete kommer till stånd.

2.2 Hur arbetar skolan i sitt kvalitetsarbete med frågor rörande bedömning och betygsättning?

Här undersöks hur rektorn tar ansvar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till nationella mål och om lärarna systematiskt och kontinuerligt utvärderar i vilken mån de bedömnings- och dokumentationsformer som används är ändamålsenliga.

Enligt skollagen ska kvalitetsarbete på enhetsnivå genomföras under medverkan av lärare, övrig personal och elever. Rektorn har enligt läroplanen som pedagogisk ledare för skolan ansvar för skolans resultat. Enligt Skolverkets allmänna råd bör rektorn tillsammans med lärarna systematiskt och kontinuerligt följa upp och utvärdera de rutiner och former för dokumentation som används så att de är effektiva och ändamålsenliga för ett systematiskt kvalitetsarbete. Rektorn bör skapa rutiner för hur kvalitetsarbetet ska bedrivas på enheten.

Enligt Skolverkets stödmaterial "Kunskapsbedömning i skolan" kan den information som läraren samlar in för att bedöma elevernas kunskaper, i syfte att kunna ge god återkoppling (formativ bedömning), även tjäna till att utveckla undervisningen. Det framgår av intervjuer med lärare och rektorn att det systematiska kvalitetsarbetet på skolnivå styrs utifrån läsårsplaneringen i arbetsplanen. Skolan formulerar inför varje läsår ett antal mål, bland annat utifrån skolans måluppfyllelse. Ett mål för detta läsår är att minska antalet "F-varningar". Metoden som skolan har valt för att åstadkomma detta är att införa så kallade E-uppgifter³ kontinuerligt i undervisningen. Detta för att eleverna ska bli motiverade att delta i undervisningen och att eleverna kan se ett resultat av att de deltar aktivt.

Rektorn sammanställer och analyserar betygsresultaten och resultaten på de nationella kursproven i engelska, matematik och svenska. Utifrån dessa sammanställningar vidtar rektorn åtgärder. Till exempel har kursen matematik 2b tilldelats fler undervisningstimmars då måluppfyllelsen inte har varit tillfredställande i den kursen. Rektorn gör en avvägning av vilka resultat och analys därav som förmedlas till lärarna.

I intervjuer med såväl elever, lärare som rektorn framgår att varje kurs utvärderas genom en enkät till eleverna. Vissa av frågorna berör lärarens tydlighet i att förmedla kunskapskrav och genomföra formativ bedömning. Rektorn tar del av dessa enkäter och de, tillsammans med lärarnas planeringar av undervisningen, är viktiga underlag i medarbetarsamtalen och i skolans kvalitetsarbete. Bland annat har skolan utifrån utvärderingarna och lärares positiva erfarenheter, bestämt att lärarna med hjälp av någon form av matris ska synliggöra elevers kunskapsutveckling.

³ Se under område 1.2.

Lärarna har genom diskussioner kring vissa värdeord i kunskapskraven förbättrat samsynen i bedömningen. Det framgår av intervjuer med lärare att det inte förs tillräckligt med diskussioner om skolans resultat i olika kurser. Det gör att lärarna inte har någon insyn i till exempel hur den sexgradiga skalan tillämpas och inte heller någon analys om varför det skiljer sig åt mellan de olika kurserna. Det finns bland annat lärare som uppger att de i sina kurer aldrig kan använda betyget A, medan andra lärare inte upplever det dilemma. Dessa skillnader diskuteras inte. Vid några enstaka kurser genomförs sambedomning och i andra fall kan en sambedomning ske vid osäkra fall.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Psykologigymnasiet behöver utveckla kvaliteten på sitt kvalitetsarbete kring bedömning och betygsättning genom att rektorn och lärarna på skolnivå följa upp resultaten i olika ämnen. En viktig del i detta är att analysera om och varför det skiljer sig åt hur den sexgradiga betygsskalan tillämpas vid betygsättningen.

Syfte och frågeställningar

Skollagen anger allmänna bestämmelser om betygsättning. I skolförordningens 6 kapitel och i gymnasieförordningens 8 kapitel finns bestämmelser om betygsättningen i grund- respektive gymnasieskola. Rektorn har ansvar för att betygsättning sker enligt skollagen och andra författningar. Skolverket förordar att lärare kontinuerligt analyserar de kunskaper som elever visar utifrån vad som behandlats i undervisningen. Lärarna bör också använda sig av ändamålsenliga bedömningsformer som ger eleverna goda möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt. Skolinspektionen framhåller i en forskningsöversikt den formativa bedömningen samt kollegiala samtal om mål, värderingar och bedömningar av resultat som framgångsfaktorer. Olika gransknings- och tillsynsrapporter samt utvärderings- och forskningsrapporter visar att det är oklart på vilka grunder bedömningar görs och betyg sätts.

Denna kvalitetsgranskningens syfte är att bedöma likvärdighet och kvalitet i betygsättningen i ett antal grund- och gymnasieskolor. Granskningen fokuserar på betygens avspeglning av elevernas kunskap och hur skolorna använder de nationella proven för att styra sin betygsättning mot ökad likvärdighet inom ämnena engelska, matematik och svenska.

De centrala frågeställningarna är:

- Beslutar lärare om betyg med utgångspunkt i de krav som anges i styrdokumentet?
- Skapar rektorn förutsättningar för kunskapsbedömning och betygsättning enligt styrdokumentet?

Metod och material

Projektet har i huvudsak använt dokumentstudier och intervjuer för att få underlag för att besvara projektets frågeställningar. Dokumentstudier har gjorts av offentlig statistik avseende de ingående skolornas resultat i form av betyg och resultat på nationella prov. Även dokument från de representerade skolorna har studerats, bland annat en av rektorn upprättad verksamhetsredogörelse. Andra dokument från skolorna som har studerats är exempel på underlag vid olika bedömningstillfällen och dokumentation om elevers kunskapsutveckling.

Vid varje skolbesök har intervjuer genomförts med elever i årskurs 9 alternativt elever i gymnasieskolan (både individuellt och i grupp), lärare (både individuellt och i grupp) samt rektor. Besöken har avslutats med en återkoppling till rektorn och lärare kring inspektörernas preliminära bedömningar.

Vid Psykologigymnasiet intervjuades, förutom skolans rektor, 12 elever och 6 lärare.

Skolinspektionens omrättning av nationella prov

År 2013 har Skolinspektionen omrättat 31 800 elevlösningar av nationella prov på delprovnivå från 461 skolor. Ett slumpmässigt urval av elevlösningar gjordes vid omgång 4 bland de obligatoriska proven i grundskolan och gymnasieskolan. Proven omfattar ämnena svenska/svenska som andraspråk för årskurs 6 och ämnena engelska, matematik, svenska/svenska som andraspråk och de naturorienterande ämnena biologi, fysik och kemi i årskurs 9. I gymnasieskolan omfattar urvalet kursproven i engelska 5, matematik 1a, 1b och 1c och svenska 1/svenska som andraspråk 1. Urvalet genomfördes på ett sådant sätt att erhållna resultat skulle vara representativa dels på nationell nivå per ämne och årskurs, dels på skolnivå för de utvalda skolorna ämnena engelska, matematik och svenska/svenska som andraspråk i årskurs 9 i grundskolan och gymnasieskolan.

490 skolor kontaktades och ombads skicka in kopior av rättade elevlösningar till Skolinspektionen. Den ursprungliga rättningen och annan information som kunde leda till identifiering av enskilda elever togs bort. Drygt 140 ämnesutbildade och erfarna lärare kontrakterades för att rätta om proven. Resultat från omrättningen jämfördes med skolans ursprungliga rättning.